

Jókai Mór: Az arany ember

MIDÁSZ KIRÁLY MAGYAR LEGENDÁJA

1. feladat

Az volt a feladatod, hogy mutasd be Jókai Mór pályaképét, legfőbb témáit és említs néhány műcímet is. Erre találsz itt egy mintamegoldást.

Jókai Mór a romantikus prózairodalom legnépszerűbb alkotója volt. Korai elbeszélései a vadromantika jegyében születtek. Első regénye *Hétköznapiak* címmel 1846-ban jelent meg. Pályája kibontakozása az 1850-es évekre esik. Írásai nemzeti színezetűek. A *Forradalmi és csataképek* elbeszélései a márciusi forradalom világába vezetnek be. A világosi katasztrófa után a XVII. század hősiességét állította példaként kortársai elé *Erdély aranykora* címmel. Az *Egy magyar nábob* és a *Kárpáthy Zoltán* című regénye a reformkori küzdelmeket helyezi a középpontba. A *kőszívű ember fiai* pedig a szabadságharc hősiességét mutatja be.

Az arany ember (1872) – saját bevallása szerint – a kedvenc regénye volt. Az 1870-es évek második felétől a pályája már egyenetlen volt. Kalandos történelmi regénye az 1880-as évekből *A lőcsei fehér asszony*.

2. feladat

Az volt a feladatod, hogy mesélj el egy anekdotát maximum 10 mondatban, mintha egy társadnak mondanád el. A példa kedvéért mi is elmondunk neked egy Mikszáth Kálmánról szóló anekdotát.

„Még egy Mikszáth-eset. [...] A nagy palóc türelemmel pislogott a magasztalások alatt és olykor helyeslőleg integetett. A dicsőítő úr ettől azután nagyon is nekibátorodott:

No látjátok: Mikszáth is igazat ad nekünk!

A nagy palóc egyet hunyorított a balszeme külső szögletével:

Hát persze hogy persze. Óriási tehetségű, nagy író az! Csak az a kár, hogy mindig olyan rossz dolgokat szokott írni.”

(Forrás: *Kenedi Géza: Anekdoták a magyar közéletből*)

3. feladat

Alább Az arany ember című Jókai Mór-regénnyel kapcsolatos kérdésekre adandó válaszokat olvashatod.

A)

1. A romantikus alkotó a természetben az élet ősfomáját látja. Jókai Vaskapuról szóló tablója is ősi, építő és pusztító erőt mutat be: a folyamat. Ezért nevezi a Dunát latin nevén Isternek. További mitologikus utalás: Neptunus, Vulcanus. A leírás a bibliai teremtést és a végítélet napjait egyaránt felidézi. A hegy és a víz is toposzok. A hegy a magasság, a tűznek (vulkán) köszönheti az életét, a folyam a víz és a mélység. Ezekhez az óriási erőkhöz képest az emberi élet kicsiny és mulandó. A természet viszont végtelenséget és időtlenséget sugároz.

2. A leírás romantikus jegyei az előzőleg megfogalmazottakból is adódnak: toposzok, túlzás, ellentétek, láttató képek, az erő megjelenítése.

B)

1. A sziget ábrázolása szentimentális. Az elzárt hely alkalmas arra, hogy az ember megtalálja benne a lelki békéjét. Rousseau is a természetbe való visszavonulásban látta a megoldást a romlott civilizációval szemben. Timár Mihály is itt lelhet magánéleti boldogságra. Ezt azonban csak úgy érheti el, ha kizárja a társadalmat. Ezért fontos, hogy a Senki szigete nem áll nyitva mások előtt. Ez a választás lemondást jelent a közéleti sikerekről, a társadalomban betöltött hatékony szerepről, a sikeres vállalkozásokról. Timár a közéleti sikereit a magánélet boldogságára cserélte.

2. A Senki szigete utópia, elképzelés egy tökéletes társadalomról. Abban is Rousseau gondolatai köszönnek vissza, hogy egy olyan helyet ismerünk meg, ahol nincs pénz, valódi magántulajdon és vallás sem. A lakók szorgos munkával gondoskodnak önmagukról. A természetből csak azt veszik el, amire szükségük van, nem zsákmányolják ki. Ha olyanra lenne szükségük, amit nem tudnak előállítani, azt cserekereskedelem útján szerzik meg. Mindeközben háborítatlan természeti idill veszi őket körbe. Ahogy Midász király is Pán, a természet és a termékenység istenének áldozta hátralévő életét, úgy Timár is hasonlóan választ.

3. A helyet meghatározó értékek: becsületes munka, a természet és egymás tisztelete, szeretet, alázatosság és harmóniára törekvés.

C)

1. Jókai írói világára jellemző, hogy a jó és a rossz harcát állítja szembe. Pozitív hősei emberfeletti tulajdonságokkal rendelkeznek, erkölcsi igazságokat képviselnek. Ez nem teszi lehetővé az árnyalt jellemrajzot. A szereplők vagy túlzottan gonoszak, vagy eszményi jóság jellemzi őket. Noémi leírásában is ezt tapasztaljuk. Nőies, csupa kedvesség és báj. A romantika szépségideáljának felel meg: haja, mint az arany, orcái rózsapirosak. A tündérek szépségét viseli magán. Timéa már összetettebb jellem. Élete tragédiája, hogy a hűség a férjéhez köti, de a szíve a hadnagyhoz. Férje feltételezett halálát követően sem lehet igazán boldog, mert Athalie otthagyja neki a kétséget: Timár még él. Ezt a bonyolultabb élethelyzetet bonyolultabb lélek segítségével mutatja be az író. De alapvetően ő is a szépség és a jóság megtestesítője. Tódor züllött kalandor, igaz, valamelyest a körülményei, a nehéz élete tették azzá. Athalie ördögien gonosz, Brazovics pedig valóságos uzsorás. Kacsuka Imre a korrump államgépezet egyik figurája, csak Timéa iránt kialakuló szerelme emelheti magasabbra az olvasó szemében. Összességében megállapíthatjuk, hogy Timár Mihályhoz képest minden szereplő jellemrajza elnagyoltnak tűnik.

D)

1. Timár Mihály rendhagyóan bonyolult jellem Jókai világában. A mű elején még romantikus túlzások veszik körül: nem ismer akadályokat, rendkívüli teljesítményekre képes. A természeti erővel úgy dacol, akár a mitológiai titánok. De ugyanilyen módon dacol a társadalmi erővel is. Kezdetben erkölcsileg is feddhetetlen, a vámvizsgálatkor pusztá eszköze a megvesztegetéseknek. A világ szemében arany ember, mert akármibe fog, azt sikerre viszi. Ám mesés vagyonát nem a kemény munka alapozta meg, hanem a spekuláció. Első megingása, amikor ázott búzából süttet kenyeret a hadseregnek, a megvesztegetésre 30 000 forintot szán Kacsuka tanácsára. Második nagy bukása Timéa vagyonának felhasználása. Azzal nyugtatja feleselő lelkiismeretét, hogy csak az árva érdekében tesz így. Pedig Timéát megfosztja attól a jogától, hogy a vagyona felett szabadon rendelkezessen, és örökre magához köti a lányt. Brazovics nem volt ugyan jó ember, de Timárnak nem állt jogában tönkre tenni. Mégis megszerezte a házat és valamennyi ingóságát. Ebbe az aranykalitkába zárja Timéát, miután feleségül veszi.

Kacsukától elszakítva boldogtalanná teszi az iránta hálát érző nőt. Lelkében minél inkább a rossz kerekedik felül, a környezete szemében annál inkább arany embernek tűnik. Végül meghasonlik. A helyzetből csak úgy tud kilépni, hogy teljesen elhagyja a társadalmat, addigi életét, és a Senki szigetén a vagyonról lemondva kezd új életet. A megoldást a véletlen nyújtja, egy igazi romantikára jellemző fordulat. Ezt követően új, a sziget által diktált értékrend szerint él.

2. Timár lelkiismerete folyton megszólal a történet során. Belső monológok világítják meg a férfi lelki rezdüléseit. Egyes szám második személyben magához szól a főhős a fenti szövegrészletben. Érvekkel próbálja elhallgattatni igazságérzetét. De megfogalmazza az igazságot is: önmagát tolvajnak tartja.